

«The Nature of Love» by Dietrich von Hildebrand in the Context of Modernization of the Catholic Religious and Cultural Tradition

UDC: 177.61

DOI: 10.15421/172259

Shatalovych OleksandrDr.Sc., Full Prof., <https://orcid.org/0000-0001-7388-9216>, shatalovich_a@fsnmv.dnu.edu.ua**Shatalovych Inna**Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0001-8679-9228>, shatalovich_i@fsnmv.dnu.edu.ua**Oles Honchar Dnipro National University (Dnipro, Ukraine)**

Abstract

The purpose of the article is to consider and explicate the key ideas of Dietrich von Hildebrand regarding marital love in the context of modernizing the Catholic religious and cultural tradition. Based on the analysis of two leading works by Dietrich von Hildebrand ("Marriage: The Mystery of Faithful Love" and "The Nature of Love"), the authors of the article considered two main directions in which the philosopher reinterprets marital love. First, Dietrich von Hildebrand redefines the status of marital love in comparison with other types of love. The philosopher reproduces the traditional axiological structure for Christianity, which is based on supernatural love (love-agape). Marital love is a kind of natural love that is less significant and requires transformation. From the philosopher's point of view, marital love is a new type of love that should not be reduced to other phenomena (fatherhood, friendship, sensuality, falling in love). Marital love forms an integral unity due to the mutual gift of the spouses, and also differs in duration, exclusivity and loyalty. Second, D. Hildebrand, correlates marital love with the institution of marriage and justifies the primacy of marital love. The philosopher deduces from the peculiarities of marital love such properties of marriage as monogamy and indissolubility. However, the philosopher's position is ambiguous and inconsistent. According to the authors of the article, this is caused by the philosopher's desire to preserve his views within the Catholic tradition. In particular, the characteristic provisions of the Catholic concept of marriage (marriage as an indissoluble contract, marriage has childbearing as the primary purpose) are incompatible without contradictions with the concept of conjugal love by Dietrich von Hildebrand. So, the philosopher, on the one hand, made a significant contribution to the rethinking of the Catholic doctrine of marriage. On the other hand, conclusions about the revolutionary nature of this reinterpretation are hasty and requires further research.

Keywords: Dietrich von Hildebrand, marital love, marriage, Catholic tradition**Citation:** Shatalovych, O., & Shatalovych, I. (2022). «The Nature of Love» by Dietrich von Hildebrand in the Context of Modernization of the Catholic Religious and Cultural Tradition. *Grani*, 25(5), 41-46. <https://doi.org/10.15421/172259>

«Метафізика любові» Дітріха фон Гільдебранда у контексті модернізації католицької релігійно-культурної традиції

Шаталович Олександр, Шаталович Інна**Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна)**

Анотація

Метою статті є розгляд і експлікація ключових ідей Д. Гільдебранда щодо подружньої любові у контексті модернізації католицької релігійно-культурної традиції. На підставі аналізу двох провідних робіт Д. Гільдебранда, як-от: «Подружжя: таємниця відданої любові» і «Метафізика любові» автори статті розглянули два основних напрямки, в яких відбувається переосмислення подружньої любові. По-перше, Д. Гільдебранд переосмислює статус подружньої любові у контексті любові як такої та її різновидів, відтворюючи традиційну для християнства аксіологічну структуру, в основі якої знаходиться надприродна любов (любов-агапе). Подружжя любов є різновидом природної любові, яка не має категоричного характеру загальнозначущої заповіді і вимагає перетворення. З точки зору мислителя, подружжя любов – це новий тип любові, який не зводиться до інших феноменів (батьківства, дружби, чуттєвості, закоханості), це найбільш яскрава форма «Я-Ти» взаємин, яка утворює цілісну єдність за рахунок взаємного обдарування (самовіддачі) подружжя, а також відрізняється тривалістю, винятковістю і відданістю. По-друге, Д. Гільдебранд, співвідносячи подружню любов з інститутом шлюбу, обґрунтовує примат подружньої любові, а крім того, виводить з її особливостей такі властивості шлюбу як моногамія і нерозривність. Проте позиція мислителя неоднозначна і непослідовна, що, думку авторів, викликано прагненням зберегти свої погляди у межах католицької традиції. Зокрема такі положення характерні для католицької концепції шлюбу, як договірність сутності, поцейбична нерозривність, дітонародження як первинна мета, не поєднуються без протиріч із концепцією подружньої любові Д. Гільдебранда. Отже, висновки про революційний характер зазначеного переосмислення вимагають подальшого дослідження.

Ключові слова: Дітріх фон Гільдебранд, подружжя любов, кохання, шлюб, католицька традиція**Цитування:** Шаталович О., Шаталович І. «Метафізика любові» Дітріха фон Гільдебранда у контексті модернізації католицької релігійно-культурної традиції. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2022. Том 25. №5. С. 41-46. <https://doi.org/10.15421/172259>

Вступ.

Серед мислителів, які зробили плідний внесок у переосмислення подружньої любові у контексті модернізації католицької релігійно-культурної традиції XX століття неможливо оминати доробок відомого філософа-феноменолога – Дітріха фон Гільдебранда, який не випадково отримав від римського папи Пія XII назву «отця Церкви XX століття». Слід зазначити, що ідеї Д. Гільдебранда вплинули також і на майбутнього папу Івана Павла II – Кароля Войтилу, який за свідченням дослідників, здійснює духовний прорив у поглядах на подружню любові у XX столітті.

У 1929 р. Гільдебранд систематизував свої ідеї у роботі «Подружжя: таємниця відданої любові» («Marriage: The Mystery of Faithful Love»), яка стала фундаментом для оновлення католицького вчення і була покладена в основу низки документів II Ватиканського собору (з діяльністю якого пов'язують модернізацію католицької традиції – аджорнаменто) щодо тематики шлюбу. Крім того ідеї Д. Гільдебранда знайшли чималу популярність у католицьких колах, його робота була перекладена на більшість європейських мов і протягом 14 років витримала 4 видання. Надалі Д. Гільдебранд неодноразово у своїх працях торкався тематики подружньої любові, а до її фундаментального осмислення він ще раз звернувся у 1971 р., досліджуючи феномен любові у роботі «Метафізика любові» («The Nature of Love»).

Про сучасний інтерес до філософської спадщини Д. Гільдебранда свідчать регулярні перевидання його творів, а також значна кількість досліджень, присвячених його творчості. Проте на пострадянському просторі його основні роботи почали публікуватися (і то не в повному обсязі) лише з кінця 1990-х років і відповідно провідні ідеї Д. Гільдебранда у вітчизняній літературі досліджені недостатньо повно.

Серед досліджень проблематики любові у творчості Д. Гільдебранда відзначимо роботи Р. Апресяна (2001), Т. Бреус (2007), І. Булико (Булько, 2022), Т. Добко (2013), П. Гусака (2000), В. Кузьменкова (2017), К. Рассудіної (2020), А. Сурикової і Т. Туровцева (Туровцев, & Сурикова, 2002). І хоча, на думку Р. Апресяна, нова філософія любові починається із Дітріха фон Гільдебранда. Проте, як підкреслює І. Булико, мислитель вбачав у оновленні релігійно-культурної традиції, що відбувалося після Другого Ватиканського собору скоріш деградацію церковного життя, хоча вказана модернізація і базувалася на його ідеях. Отже, вказане протиріччя потребує більш ретельного розгляду позиції Д. Гільдебранда щодо подружньої любові.

Метою статті є розгляд і експлікація ключових ідей Д. Гільдебранда щодо подружньої любові у контексті модернізації католицької релігійно-культурної традиції.

Результати дослідження.

На матеріалах двох основних робіт Д. Гільдебранда (Гільдебранд, 2003; Гільдебранд, 1999) виділимо головні напрямки, за якими відбувається переосмислення подружньої любові під час оновлення католицької традиції. По-перше, подружня любов переосмислюється їм у контексті любові як такої та її різновидів. По-друге, Д. Гільдебранд співвідносить подружню любов з інститутом шлюбу.

Розглянемо перший із зазначених напрямків. Любов загалом мислитель розуміє як ціннісну відповідь, в якій близька людина представляється нам надзвичайною цінністю, об'єктивно гідною любові. Серед її «сутнісних» сторін він виділяє надактуальність любові (незмінність позиції по відношенню до об'єкта любові), *intentio unionis* (взаємне прагнення до союзу і єднання) і *intentio benevolentiae* (прагнення до доброзичливості, зацікавленість у щасті іншої людини). Залежно від характеру любові на перший план може виступати то перше, то друге.

Д. Гільдебранд розділяє любов на природну і надприродну. Надприродна любов – християнська любов до ближнього (*agape, caritas*), яка тісно пов'язана з любов'ю до Бога, має більш високий аксіологічний статус, ніж природні види любові, так як є наслідком морального спонукання і являє собою вісь моральності (заповіді про любов до Бога і ближнього). Природні види любові (батьківська, дружна і подружня любов) мають характер дару і не обов'язково припускають віру в Бога і загальнообов'язковість.

Подружня любов як вид природної любові може вступати у протиріччя з надприродною любов'ю або перетворюватися нею. У природному стані подружньої любові існує небезпека перетворення коханої людини в абсолютний центр нашого життя і виродження такої любові в ідолопоклонство. Абсолютним же центром життя людини повинен бути тільки Бог і перевага такої любові абсолютна: необхідно відвести Богу головне місце у нашому серці. Крім того природної любові виявляється недостатньо, щоб виключити ненависть. Мислитель підкреслює, що ми можемо любити природною любов'ю кого-небудь як подружжя, і одночасно ненавидіти іншу людину. У християнській любові до ближнього таке неможливо, що висвічує її глибоку якісну відміну від будь-якої природної любові. У тому ж випадку, коли надприродна любов виступає підставою для перетворення подружньої любові, остання переживає глибоку якісну зміну, набуває характеру чистоти і безкорисливості. Вона не втрачає своїх істотних ознак, не перестає бути собою у повному значенні цього слова, а досягає категоріальної повноти, знаходить небачену глибину, тому що в своєму подружжі ми одночасно любимо і Христа. І той, хто так любить, піклується про щастя партнера більше, ніж про своє власне, живе не тільки з коханою людиною, але і для неї. Перетворена

подружня любов вже не дозволяє закоханим бути цілком поглиненими один одним, але породжує в обох духовне зростання і цей намір виростає в палке бажання вічного блага для коханої людини. У такій любові просто не існує небезпеки «обожнювання» коханої людини.

Отже, Д. Гільдебранд відтворює традиційну для християнства аксіологічну структуру, згідно з якою любов-агапе в її божественному і людському прояві представляє більшу цінність, ніж подружня любов.

Найбільш істотно статус подружньої любові переосмислюється Д. Гільдебрандом при її зіставленні з іншими видами природної любові. У роботі «Подружжя» (Гільдебранд, 2003) він описує подружню любов як новий унікальний вид любові, який не може бути редукованим до інших видів, а в роботі «Метафізика любові» (Гільдебранд, 1999) мислитель поміщає подружню любов у *ordo amoris* (лад, субординація любові) на перше місце серед видів природної любові. Так, з точки зору Д. Гільдебранда, подружня любов хоча і пов'язана із закоханістю або чуттєвістю, але не зводиться до них. Закоханість, виступаючи кульмінацією подружньої любові, проте, не має такої тривалості на однаковому рівні, скільки триває подружня любов. Чуттєва сфера, в якій між чоловіком і жінкою доречно багато, що недоречно, наприклад, у дружбі, в той же час забезпечує тільки часткову самовіддачу. А у шлюбі самовіддача повна: не тільки тіло або серце, а цілу особистість надано іншій особистості, відбувається об'єднання двох у повну тілесно-душевну єдність раз і назавжди. Подружню любов як органічне з'єднання не варто пояснювати через поєднання різнорідних елементів дружби і чуттєвості, а також слід відрізнити і від любові до ближнього, в якій ближній набагато більше є «він», ніж «ти». А подружжя утворюють «Я-Ти» спільність, в якій двоє вже не тільки «пліч-о-пліч», а «віч-на-віч» (Гільдебранд, 2003, с. 11). Ця замкнута єдність відрізняє також взаємне обдарування. На думку Д. Гільдебранда, чоловік, який говорить жінці, що він хоче одружитися з нею тільки заради її щастя, а його власне щастя не грає для нього ніякої ролі, очевидно, не любить її подружньою любов'ю. Звичайно, й інші різновиди любові прагнуть до взаємності, але жодна земна спільність, на відміну від шлюбу, підкреслює мислитель, в самій своїй сутності не має установки на взаємну любов. У дружбі головну роль відіграє спільність думки або духовних інтересів і загального досвіду; у взаєминах батьків і дітей істотне місце займає виховання і турбота про свою дитину з одного боку, а з іншого – подяку і послух заради захисту і безпеки. І тільки в подружньому коханні присутнє сильне бажання досягти унікальної любові, в якій люблячі належать один одному цілком і виключно.

Отже, узагальнюючи, можна сказати, що подружня любов у вченні Д. Гільдебранда – це різновид природної любові, найбільш яскрава форма «Я-Ти» взаємин, яка утворює цілісну єдність за рахунок взаємного обдарування (самовіддачі) подружжя і відрізняється

тривалістю, винятковістю і відданістю. Завдяки своїм характерним особливостям, подружня любов, на думку мислителя, повинна мати перевагу перед усіма іншими видами природної любові. Відповідно в *ordo amoris* на першому місці знаходиться саме чоловік. Ніяким іншим відношенням (із батьками, дітьми, друзями) не властива подібна формальна вимога першого місця. Людина, яку ми любимо подружньою любов'ю стає самою потрібною для нас людиною взагалі, займає в нашому серці перше місце і є любимою нами більше всіх інших. У силу категоріальної своєрідності такої любові вона має право на найсильнішу любов у рамках любові як такої.

Розглянемо другий напрямок переосмислення подружньої любові, у якому Д. Гільдебранд зіставляє її зі шлюбом. Спочатку звернемо увагу на два істотних моменти, що свідчать про новий погляд мислителя. По-перше, Д. Гільдебранд обґрунтовує примат подружньої любові. При цьому він висловлює незгоду з позицією Фоми Аквінського, згідно якому чоловік зобов'язаний любити дружину більше всіх інших людей тому, що вона є частиною його тіла. Одруження у даному випадку виступає мотивом шлюбної любові і, отже, немає підстав особливо любити іншу людину, якщо вона ще не вступила зі мною у шлюб. Д. Гільдебранд вбачає у подібних міркуваннях кілька помилок. Зокрема, з розширеного себелюбства (дружина як «частина мого тіла») безглуздо виводити любов до іншої людини, при цьому змішуючи до крайності причину і наслідки. Близькість не може бути причиною любові, а є її наслідком і втрачає свій справжній богоугодний сенс союзу, якщо ми розглядаємо іншу людину як продовження нас самих. Тобто, як пояснює мислитель: я хочу мати близькі стосунки з іншою людиною, щоб вона стала частиною мого тіла, тому що я люблю його подружньою любов'ю, а не навпаки. На думку Д. Гільдебранда, є тільки один мотив абсолютно відповідний шлюбу: взаємна любов і переконаність, що цей союз призведе подружжя до вічного благополуччя. Відповідно, подружня любов, з точки зору мислителя, – це не тільки засіб заохочення подружжя у тому сенсі, що подружжя є підставою для любові, а навпаки, це скоріше подружжя існує для здійснення подружньої любові.

Про підвищення аксіологічного статусу подружньої любові свідчать також визначення і характеристики шлюбу, які дає Д. Гільдебранд. Суттю і ядром відносин у шлюбі є взаємна любов. Шлюб – це «чудове єднання двох в любові і через любов», а подружжя є «унікальною проекцією» подружньої любові (Гільдебранд, 2003, с. 10, с. 21). Не менш цікавим також є виведення з особливостей подружньої любові основних властивостей шлюбу.

Перша властивість шлюбу – моногамія. Вона, з точки зору мислителя, має місце, тому що подружня любов виключає полігамію. Характеристики повної взаємної самопожертви і виняткового звернення до улюбленої особи так само, як той факт, що тільки

двоє партнерів створюють пару, виключає можливість одночасного звернення подружньої любові більш ніж до однієї людини, на відміну, наприклад, від дружби, принципам якої не суперечить наявність двох або більше друзів. Власник гарему, який трактує своїх жінок як звичайне рухоме майно, на думку мислителя, не має ні найменшого поняття про справжню подружню любов (Гільдебранд, 2003, с. 16).

Наступна властивість шлюбу, яку Д. Гільдебранд виводить із подружньої любові – його нерозривність. Дана якість випливає із рішучої нерозривності, що полягає в подружній любові як такої (Гільдебранд, 1999, с. 614). Особливо це стосується сакраментального шлюбу як вищої спільності любові, який бере свій початок у принесенні обітниць і є свого роду богослужінням, чином з'єднання Христа і Церкви, а тому – абсолютно нерозривним. Звичайно, це рішення передбачає великий ризик, і нерозривність шлюбу може стати непосильним хрестом для подружжя. Однак небезпека неправильного вибору компенсується тим, що в самій природі подружньої любові закладена ідея сміливості, героїзму, невідступності від ризику. Подружжя, підкреслює Д. Гільдебранд – це не буржуазне підприємство, на випадок «страхування» щастя, яке пропонує шлях втечі від можливого Хреста і уникає всього, що дає людському життю велич і глибину. Навпаки, акт подружжя закликає до повного осмислення великого і вирішального кроку, який воно представляє і вимагає глибокої перевірки себе.

Розглянувши аргументи, які підтверджують спробу якісного переосмислення подружньої любові, водночас звернемо увагу на непослідовність і неоднозначність позиції Д. Гільдебранда, яка виникає від прагнення зберегти свої погляди у межах католицької традиції.

По-перше, для католицької традиції властиво підкреслювати юридично-формальну сторону шлюбу. Так, для Августина шлюб може існувати і без тілесного зв'язку, лише на основі згоди, як шлюб Діви Марії та Йосипа. Договірна сутність шлюбу акцентується і в інших католицьких мислителів. Альберт Великий, як зазначає Г. Кришталь (Кришталь, 2009), вважав, що таїнство шлюбу полягає у самому договорі, а Фома Аквінський слова подружньої угоди вважав «формою» таїнства шлюбу. Зазначена позиція отримала остаточне оформлення на Тридентському соборі (1545-1563), який встановив необхідність «юридичної форми» для законності шлюбу, що стало ключовою віхою формування «юридично-моральної парадигми подружньої етики». Навіть новаторська заміна в документах II Ватиканського собору термінів «шлюбний договір» (*contractus matrimonialis*) на «шлюбний союз» (*foedus matrimoniale*) не означає відступу від юридичного підтексту. Згідно з поясненням каноніста Л. Джерози (Джероза, 1999), більш уважний аналіз соборного тексту показує, що термінологічна зміна не означає повної відмови від ідеї контракту. Термін «союз», будучи більш відповідним

для вираження особистісної та релігійної реальності шлюбу, включає в себе елементи, що перетворюють інститут шлюбу в договір особливого роду, термін дії та істотні правові наслідки якого вилучені з волі договірних сторін.

Аналогічно йдеться і у Д. Гільдебранда. Він говорить про шлюб як про союз і вважає, що вираз «шлюбний контракт» є невдалим, так як шлюб істотно відрізняється від будь-якого реального контракту. У той же час сам опис шлюбних відносин у юридичних категоріях залишає глибокий слід у міркуваннях мислителя. Так, на його думку, подружжя любов ще не є подружжям. Подружжя любов суб'єктивна, а подружжя – це реалія об'єктивного порядку, встановлена лише урочистим актом, який передбачає формальний акт волі: дві людини явно віддають себе один одному, повністю підтверджуючи це віддання на все життя. Як наслідок, цей зв'язок виходить зі сфери довільного рішення даних людей (Гільдебранд, 2003, с. 16-17). Крім того, мислитель підкреслює, що вимога вірності стає набагато важливішою через укладення шлюбу, так як обіцянка про взаємну вірність партнерів дається також і Христу. Тобто цей урочистий союз не просто укладається між чоловіком і дружиною, він відноситься і до Христа, а тому акт шлюбу стає присвяченим Богові, що можна порівняти із чернечими обітницями. Д. Гільдебранд зиставляє рішення віддання подружньої любові і добровільну згоду акту одруження як паросток і повний розквіт, які розділяє прірва, що виражається в тому, що шлюб нерозривний і є таїнством.

Отже, обидві властивості шлюбу, що виводяться Д. Гільдебрандом з подружньої любові (моногамність і нерозривність) виявляються більш вагомими за рахунок урочистого акту укладення шлюбу, ніж за рахунок подружньої любові. Та й сама подружжя любов, як виявляється, не володіє цілком значущістю для заснування шлюбу. Останній, на думку мислителя, може бути укладений і на підставі жертвовної любові до ближнього, так як подружжя любов у повноті своєї досконалості не дана кожній людині. У цьому випадку виникає обов'язок подружжя жити відповідно об'єктивному зв'язку, створеного ними незалежно від факту відсутності реалізації ідеальної подружньої любові. Завдання такої подружжя полягає у жертвовності, самозреченні й турботі про порятунок іншого. Бог, вважає Д. Гільдебранд, ставить перед подружжям особливе завдання – реалізацію ідеального шлюбу або героїчне страждання через несення Хреста нещасливого подружжя (Гільдебранд, 2003, с. 23).

По-друге, звернемо увагу на апологію поцейбічності шлюбу, властиву католицькій традиції. Із сукупності договірної і сакраментальної сутності шлюбу у католицькому вченні походить така його властивість як нерозривність до смерті одного із подружжя. Обіцянка, дана перед Богом, не може бути скасованою до тих пір, поки живі сторони, що вступили у договір. Дане положення Д. Гільдебранд

не зовсім вдало, як на наш погляд, намагається поєднати зі своєю концепцією подружньої любові. З одного боку, він підкреслює, що акт шлюбу встановлює зв'язок такої «безмежної лагідності», «ніжності» і такої «глибинної близькості», який означає настільки «цілісне віддання», що не може повторитися з іншою людиною. З іншого боку, мислитель тут же робить застереження, що ця вимога має силу до тих пір, поки особа, якій ти повністю себе віддаєш, жива. При цьому у своїх міркуваннях він спирається на євангельські слова про те, що двоє, вступаючи у шлюб, складають одну плоть. На підставі даних міркувань мислителя можна зробити висновок про те, що смерть, через яку подружжя перестають складати одну плоть, розриває укладений шлюбний «договір» і відкриває можливість для повторного шлюбу. Але тут виникає питання: куди ж пропадає та «безмежна лагідність», «ніжність», «глибинна близькість» і «цілісне віддання» одного з подружжя, коли вмирає другий? Якщо врахувати, що у контексті християнського вчення про безсмертя душі тілесна смерть не має сили над зазначеними проявами любові, тоді повторний шлюб і повторна «безмежна лагідність», «ніжність», «глибинна близькість», «цілісне віддання» на тлі вічності стає прихованою полігамією, від якої Д. Гільдебранд у цілому відмежовується.

По-третє, апологія властивого католицькій традиції постулату про дітонародження як первинну мету шлюбу, яку підтримує Д. Гільдебранд, також незадовільно координується з його концепцією подружньої любові. На думку мислителя, зв'язок між таємничим зародженням нової особистості і найбільш інтимною спільністю любові освячує велич і важливість шлюбного союзу, так як Бог визнає подружжя бути гідними брати участь в Його творчій силі. Йти проти Божих планів через «осквернююче втручання», відкидаючи те буття, яке Бог призначив до існування, з точки зору мислителя, – «блужнянська самовпевненість» (Гільдебранд, 2003, с. 19).

Для того щоб пов'язати постулат дітонародження зі своєю концепцією шлюбу Д. Гільдебранд вводить таке поняття як сенс шлюбу. Він стверджує, що любов – це «первинний смисл шлюбу, а народження нової людини є первинною його метою» (Гільдебранд, 2003, с. 10). Однак дану позицію мислитель не витримує з достатньою послідовністю. Наприклад, відзначимо, наявність інших цільових конотацій в наступному уривку: «Любов є також завданням та обов'язком для обидвох партнерів. Якщо подружжя є унікальною проекцією цієї особливої подружньої любові, то воно, будучи укладене, вимагає любові від обох партнерів – не лише любові ближнього, але й подружньої» (Гільдебранд, 2003, с. 21). У наведених міркуваннях, на наш погляд, термін «завдання» цілком може бути замінений терміном «мета»: любов є завдання (фінальна мета) і обов'язок для обох партнерів. Але навіть якщо не брати до уваги нечіткість термінології,

більш проблематичним є вирішення питання про допустимість фізичного з'єднання у бездітному шлюбі, яка впливає із постулювання дітонародження як першої мети шлюбу.

Д. Гільдебранд вважає, що фізичне з'єднання бездітних зберігає власну важливість і красу. Захищаючи дану позицію, він наводить декілька аргументів (Гільдебранд, 2003, с. 19-21). Зокрема, посиляється на те, що подружжя – це символ союзу душі із Богом і що він існує заради самого себе, а не заради якогось результату, який від нього походить. Дане твердження йде врозріз із постулюванням дітонародження як первинної мети шлюбу. Отже, якщо шлюб існує заради себе самого, як вважає Д. Гільдебранд, а не заради результату, який від нього походить, чи можна тоді стверджувати, що дітонародження – перша мета шлюбу, у тому числі бездітного? Та й сам мислитель ставить аналогічні питання. Відповідаючи на них, Д. Гільдебранд зосереджує увагу на ідеях спів-буттєвості і «духовної плодючості шлюбу», яка проявляє себе у взаємному впливі подружжя, взаємному духовному підйомі до вищої морального життя, що породжує духовний плід. Більш того, на його думку, подружжя любов знаходить притулок в цій духовній плодючості абсолютно незалежно від дітонародження. Кульмінаційним, як на наш погляд, моментом у даних міркуваннях є протиставлення бездітного, але люблячого подружжя – багатодітного, але безлюбного.

Позиція Д. Гільдебранда породжує безліч питань. Незрозуміло чому привілей духовної плодючості стосується тільки бездітного шлюбу (у визначенні якого тоді необхідно вказати першу мету – духовний плід), а не шлюбу у цілому? Чи може бути виконаний ідеал шлюбу без виконання його первинної мети? Якщо бездітне подружжя досягли первинного смислу шлюбу, але не досягли первинної мети, а багатодітні – досягли мети, але не досягли смислу, то невже багатодітний шлюб безглуздий, а бездітний шлюб недоцільний (не відповідає меті)? Що у кінцевому підсумку виявляється важливішим у шлюбі, для того щоб займати місце першої мети: духовна або тілесна плодючість? Дані питання, на наш погляд, залишаються відкритими.

Отже, новаторські елементи концепції подружньої любові Д. Гільдебранда не вміщуються у консервативні рамки католицького вчення про шлюб. Спроба зберегти те й інше призводить мислителя до плутанини і протиріч. Однак консервативна лінія виявляється більш вагомою в позиції мислителя. Про це зокрема свідчить стримане сприйняття Д. Гільдебрандом «постсоборного духу» оновлення католицької церкви (Булько, 2022) та підтримка консервативних енциклік про дітонародження (*Humanae Vitae*) та цілібат (*Sacerdotalis caelibatus*). Тому оцінка переосмислення католицької концепції подружньої любові у вченні Д. Гільдебранда вимагає подальшого більш детального аналізу.

Висновки.

У статті було розглянуто два основних напрями, в яких відбувається переосмислення подружньої любові у філософії Дітріха фон Гільдебранда на матеріалах його робіт «Подружжя: таємниця відданої любові» і «Метафізика любові». По-перше, статус подружньої любові переосмислюється їм у контексті любові як такої та її різновидів. Д. Гільдебранд відтворює традиційну для християнства аксіологічну структуру. В її основі знаходиться надприродна любов (любов-агапе) у божественному і людському прояві, що представляє велику цінність, ніж подружня любов. Остання як різновид природної любові не має категоричного характеру загальнозначущої заповіді і вимагає перетворення. Високий аксіологічний статус подружньої любові знаходить у *ordo amoris* (ладі, субординації любові) при зіставленні з іншими видами природної любові. З точки зору мислителя, подружня любов – це новий тип любові, який не зводиться до інших феноменів (батьківства, дружби, чуттєвості, закоханості), це найбільш яскрава форма «Я-Ти» взаємин, яка утворює цілісну єдність за рахунок взаємного обдарування (самовіддачі) подружжя, а також відрізняється тривалістю, винятковістю і відданістю. У самій її

суті знаходиться прагнення спрямованого у вічність (довічного) з'єднання виключно з однією коханою людиною, що відкриває можливість дітонародження як співтворчості з Богом. По-друге, Д. Гільдебранд, співвідносячи подружню любов з інститутом шлюбу, обґрунтовує примат подружньої любові, а крім того, виводить з її особливостей такі властивості шлюбу як моногамія і нерозривність.

Проте позиція мислителя неоднозначна і непослідовна, що, на нашу думку, викликано прагненням зберегти свої погляди в рамках католицької традиції. Зокрема такі положення характерні для католицької концепції шлюбу, як договірність сутності, поцейбічність нерозривності, постулювання дітонародження в якості первинної мети, не вкладаються без протиріч в концепцію подружньої любові Д. Гільдебранда. Отже, Дітріх фон Гільдебранд, з одного боку, зробив значний внесок у переосмислення католицького вчення про шлюб в епоху аджорнаменту, так як акцентував увагу на подружній любові та можна сказати, осмислив її заново. З іншого боку, висновки про революційний характер зазначеного переосмислення поспішні і вимагають подальшого дослідження на матеріалах його інших робіт.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Апресян, Р. Г. (2001). Любовь. В Р. Г. Апресян (Ред.), *Этика: Энциклопедический словарь* (с. 241-245). Москва: Гардарики.
- Бреус, Т. В. (2007). Учение о любви Дитриха фон Гильдебранда. *Вестник Оренбургского государственного педагогического университета*, 3, 4-7.
- Булько, И. П. (Иеромонах Иоанн). (2022). Оценка последствий Второго Ватиканского собора Дитрихом фон Гильдебрандом. В *Теология и образование 2021. Ежегодник Научно-образовательной теологической ассоциации* (с. 47-55). Москва: Научная библиотека.
- Гильдебранд, Д. фон. (1999) *Метафізика любви*. Санкт-Петербург: Алетейя.
- Гильдебранд, Д. фон. (2003). *Подружжя: таємниця відданої любові* (4-те вид). Львів: Український католицький університет.
- Гусак, П. (2000). Любов, подружжя, сексуальність: усвідомлення істини. *Вісник Інституту родини і подружнього життя Львівської Богословської Академії*, 1, 12-20.
- Джероза, Л. (1999). *Каноническое право в католической церкви*. Москва: Христианская Россия.
- Добко, Т. (2013). Любов і щастя у філософії Дітріха фон Гільдебранда. *Гілея: науковий вісник*, 73, 179-182.
- Кришталь, Г. (2009). *Етика статевої і подружньої життя. Моральне богослов'я*. Львів: Український католицький університет.
- Кузьменков, В. А. (2017). Этика Д. фон Гильдебранда. *Научный вестник Орловского юридического института*, 3(72), 52-54.
- Рассудина, К. С. (2020). Аксіологічні концепції католицьких філософів ХХ ст.: Д. фон Гільдебранд і Т. Шліпко. *Софія*, 1, 41-44.
- Туровцев, Т. А., & Сурикова, А. С. (2002). Дитрих фон Гильдебранд: философ во Христе. К выходу сочинений Дитриха фон Гильдебранда на русском языке. Началo. *Журнал института богословия и философии*, 12, 38-55.

REFERENCES

- Apresyan, R. G. (2001). Love. V R. G. Apresyan (Ed.), *Ethics: Encyclopedic Dictionary* (pp. 241-245). Moscow: Gardariki.
- Breus, T. V. (2007). The Doctrine of Love by Dietrich von Hildebrand. *Vestnik Orenburgskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta*, 3, 4-7.
- Bulyko, I. P. (Iyeromonakh Ioann). (2022). Evaluation of the Consequences of the Second Vatican Council by Dietrich von Hildebrand. In *Theology and Education 2021. Yezhegodnik Nauchno-obrazovatel'noy teologicheskoy assotsiatsii* (pp. 47-55). Moscow: Nauchnaya biblioteka.
- Dobko, T. (2013). Love and Happiness in the Philosophy of Dietrich von Hildebrand. *Hileia: naukovyi visnyk*, 73, 179-182.
- Dzherozha, L. (1999). *Canon Law in the Catholic Church*. Moscow: Khristianskaya Rossiya.
- Hildebrand, D. fon. (1999). *The Nature of Love*. St. Petersburg: Aleteyya.
- Hildebrand, D. fon. (2003). *Marriage: The Mystery of Faithful Love*. Lviv: Ukrainian Catholic University.
- Husak, P. (2000). Love, Marriage, Sexuality: Awareness of the Truth. *Visnyk Instytutu rodyny i podruzhnogo zhyttia Lvivskoi Bohoslovskoi Akademii*, 1, 12-20.
- Kryshthal, H. (2009). *Ethics of Sexuality and Married Life. Moral Theology*. Lviv: Ukrainian Catholic University.
- Kuz'menkov, V. A. (2017). Ethics of D. von Hildebrand. *Nauchnyy vestnik Orlovskogo yuridicheskogo instituta*, 3(72), 52-54.
- Rassudina, K. S. (2020). Axiological Concepts of Catholic Philosophers of the twentieth Century: D. von Hildebrand and T. Shlipko. *Sofia*, 1, 41-44.
- Turovtsev, T. A., Surikova, A. S. (2002). Dietrich von Hildebrand: Philosopher in Christ. To the release of the works of Dietrich von Hildebrand in Russian. Nachalo. *Zhurnal instituta bogosloviya i filosofii*, 12, 38-55.